

سیر تکاملی تاریخ معماری و مهندسی ساخت در ایران، با تاکید بر ایران معاصر

ایرج بهزادی^۱، جواد اطاعت^۲

۱-دکترای تاریخ معماری باستان دانشگاه ازاد اسلامی واحد داراب، ایران، نویسنده دو کتاب "اروپای بین دو جنگ" و "ایران قرن ۱۹ و پدیده عقب ماندگی"، دبیر آموزش و پرورش، داور بین المللی مقالات، i.behzadi1573@gmail.com

۲- دکترای علوم سیاسی، عضو هیات علمی و دانشیار و مدیر گروه بخش علوم زمین دانشگاه شهید بهشتی تهران، ایران detaat@yahoo.com

چکیده

معماری و مهندسی ساخت و سکونت یکی از مولفه های تثبیت تمدن‌ها و مظاهر آن در دنیای امروزیست. از جمله مظاهر قابل توجه در حوزه معماری و ساخت و ساز، بحث زیبا شناسی است، به طوریکه یکی از ویژگیهای تمدن شهرنشینی در دنیای کنونی و جوامع در حال پیشرفت، خصوصیات فیزیکی و زیبایی فضای کالبدی شهرها می باشد. به زعم نگارنده، به نوعی، معماری و مهندسی گذشته ایران بیشتر تحت تاثیر موقعیت های جغرافیایی، نیروی انسانی و عوامل سیاسی و اقتصادی بوده است. از ارتباط عوامل فوق، می توان ساخت معماری ایرانی را به نوعی همگام با شعور و احساس یا به نحوی رابطه بین انسان و فضای کالبدی دانست. این گونه معماری و ساخت، بیشتر ریشه در زمان و محیط انسان داشت و خواسته های انسان را بیشتر در فضا جواب می داد. از طرفی در اعصار گذشته، معماری و مهندسی ساخت ابنیه های ایران، به نوعی، زبانزد خاص و عام بود که تاریخ معماری و ساخت اکثر مناطق دنیا، از بیشتر جوانب، به نوعی خود را مدیون معماری تاریخ ایران می دانست. همچنین حس زیبایی و ان احساس رماتیک ساخت معماری ایران، چندصباحی است که به یک حلقه مفقوده بدل شده است که مسبب حس انتقادی عده ای از اندیشمندان به این مقوله مهندسی شده است. این مقال بر آن است تا نگاهی چالشی و منتقدانه به معماری و مهندسی ساخت شهری معاصر کشور ایران داشته باشد و تا جایی که ممکن است راه حل‌هایی منطقی برای بهبود این وضعیت پیشنهاد دهد.

واژگان کلیدی: بحران هویت، سنت، مدرنیته، مهندسی ساخت، معماری نو، معماری معاصر

مقدمه

معمولا معماری و ساخت هر جامعه متأثر از فرهنگ آن جامعه می باشد و برای رصد کردن سیستم ساخت معماری هر جامعه، باید فرهنگ آن جامعه را مورد کنکاش قرار داد. به نوعی میتوان گفت معماری ساخت جامعه ایران در ماقبل قاجار، بیشتر روندی زنجیره ای و مکمل داشت، اما در دوران معاصر این ساخت معماری دو روی یک سکه شد و بیشتر روندی معکوس پذیر را دنبال نمود، به طوریکه از قاجاریه به بعد، نقطه عطفی در معماری ایران هویدا گشت که تداوم آن را می توان در قرون جدید نیز رصد نمود. در واقع تاریخ معماری و ساخت مهندسی معاصر ایران را می توان به سه بازه زمانی تقسیم کرد:

- از ابتدای حکومت قاجار تا ناصرالدین شاه